

Тема 7.

Фінансова безпека як складова економічної безпеки підприємства

Фінансова безпека підприємства є невід'ємною складовою економічної безпеки. Її головна мета полягає в тому, щоб гарантувати стабільне й максимально ефективно функціонування підприємства сьогодні та високий потенціал його розвитку в майбутньому.

Аналіз наукової літератури показав, що на сьогодні є декілька наукових підходів до характеристики фінансової безпеки підприємства, критеріїв її формування (рис. 1).

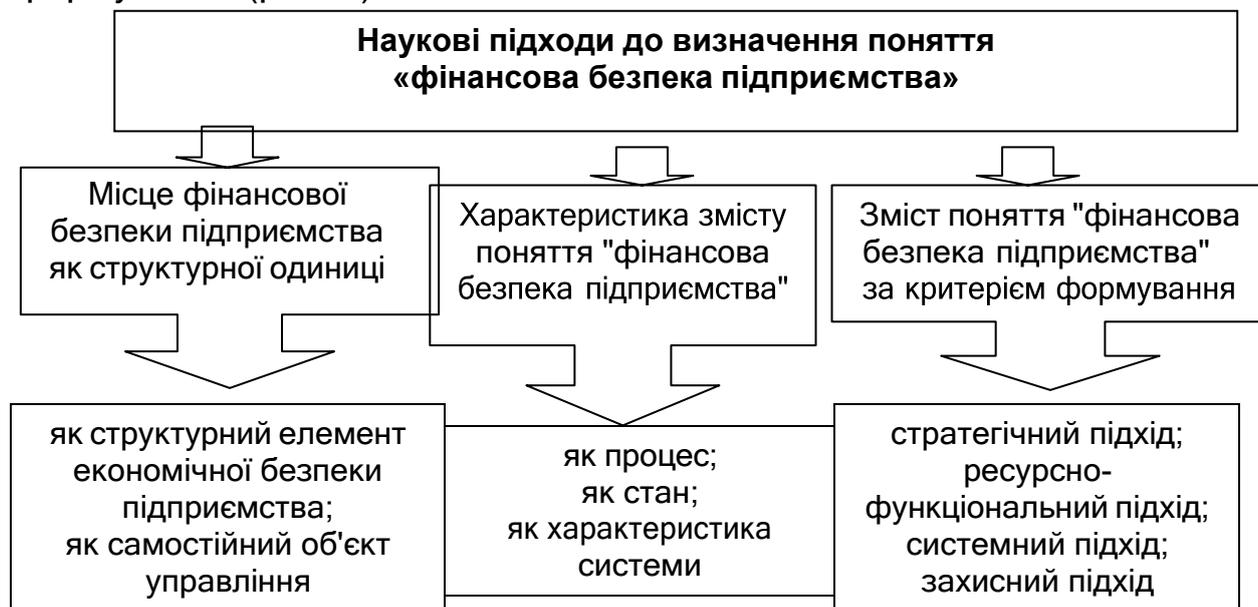

Рис. 1. Основні тлумачення поняття "фінансова безпека підприємства" в аспекті критеріїв її формування

Науково обґрунтоване тлумачення термінів і визначень із фінансової безпеки є передумовою ефективної діяльності з її забезпечення, прогнозування, запобігання та протидії загрозам та небезпекам, ефективності функціонування системи фінансової безпеки підприємства.

Теоретичними дослідженнями у сфері фінансової безпеки підприємства займалися багато вітчизняних та іноземних учених.

Для більш детального розгляду поняття "фінансова безпека підприємства" надано морфологічний аналіз складових, наведений у табл. 1, який розкриває кожну базову категорію фінансової безпеки підприємства.

**Морфологічний аналіз визначення сутності поняття
"фінансова безпека підприємства"**

Складова	Визначення категорії
Механізм	Сукупність органів і процесів, із яких складається певне явище
Стан	Обставини, умови, у яких хто-, що-небудь перебуває, існує
Важіль	Засіб, який може сприяти розвитку чогось, досягненню мети
Збалансованість	Співвідношення взаємно обумовлених частин, елементів, що забезпечує нормальне існування, функціонування, роботу чого-небудь
Стратегія	Спосіб дій, лінія поведінки кого-небудь

Фінансова безпека є універсальною категорією, що відображає захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях, починаючи з держави та закінчуючи кожним її громадянином. Фінансова безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до наявних умов, що не позначаються негативно на його діяльності. Зміст цього поняття містить систему засобів, що забезпечують конкурентоспроможність і фінансову стабільність підприємства, а також сприяють підвищенню рівня добробуту робітників.

У контексті сучасної парадигми категорій "економічна безпека підприємства" і "фінанси підприємства" основні сутнісні характеристики поняття "фінансова безпека підприємства" може бути сформульовано таким чином (рис .2).

Підприємства мають формувати систему фінансової безпеки, це викликає необхідність у систематизації видів фінансової безпеки підприємства, відповідно до класифікаційних ознак. Класифікацію видів фінансової безпеки надано в табл. 2.

До понятійного апарату фінансової безпеки підприємства, найперше, належать: об'єкт, суб'єкт і предмет фінансової безпеки.

Об'єктом фінансової безпеки підприємства є фінансова діяльність підприємства, безпеку якої необхідно забезпечити. Фінансова діяльність – це процес, на який спрямовують функціонування підсистеми забезпечення фінансової безпеки.

Суб'єкти фінансової безпеки – це керівництво підприємства та його персонал.

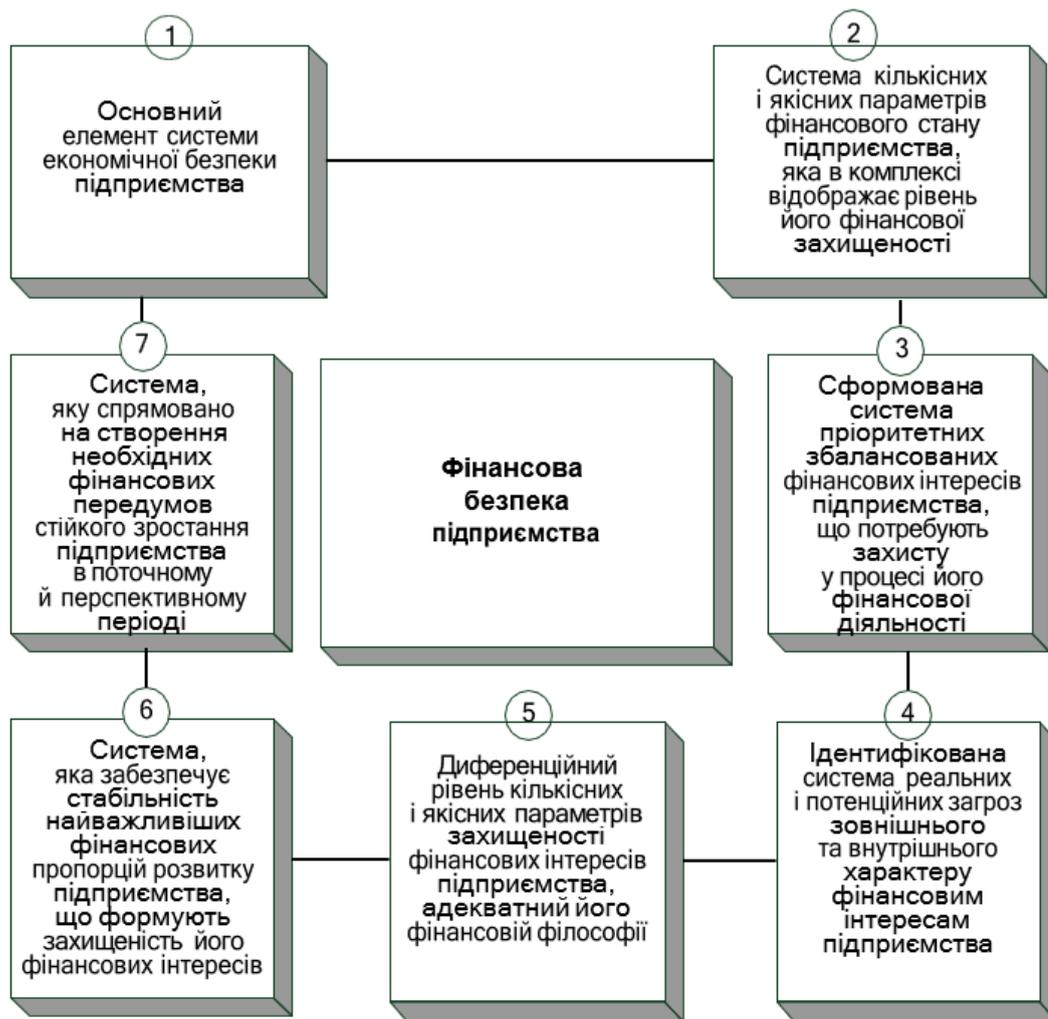

Рис. 2. Сутнісні характеристики фінансової безпеки підприємства

Таблиця 2.

Класифікація видів фінансової безпеки підприємства

Ознаки класифікації	Види фінансової безпеки	Характеристики фінансової безпеки
1	2	3
Рівень фінансової діяльності	Фінансова безпека підприємства загалом	Інтегрує всі методи захисту фінансових інтересів від загроз по підприємству загалом
	Фінансова безпека окремих структурних підрозділів підприємства	Самостійний об'єкт управління в системі організаційно-господарської структури підприємства
	Фінансова безпека окремих господарських операцій підприємства	Цей вид фінансової безпеки розглядають як первинний об'єкт самостійного управління

Продовження табл. 2

1	2	3
Функціональний вид фінансової діяльності	Фінансова безпека інвестиційної діяльності підприємства	Система методів захисту інтересів підприємства від загроз у сфері реального та фінансового інвестування
	Фінансова безпека кредитної діяльності підприємства	Характеризує систему методів захисту інтересів підприємства від загроз із боку покупців, яким надано товарний або споживчий кредит
	Фінансова безпека емісійної діяльності підприємства	Механізм захисту від загроз утрати контрольного пакета акцій, зниження ринкової вартості акцій додаткових емісій, можливість недостатньої реалізації їх на первинному фондовому ринку
	Фінансова безпека інноваційної діяльності підприємства	Забезпечення захисту інтересів підприємства від загроз у процесі використання нових фінансових інструментів, упровадження прогресивних фінансових технологій та ін.
	Фінансова безпека інших видів фінансової діяльності підприємства	Формують для захисту фінансової інформації, захисту активів від зловживань, захисту фінансових менеджерів та ін.
Характер вияву загроз фінансовим інтересам	Фінансова безпека підприємства, орієнтована на нейтралізацію реальних загроз	Призначено для боротьби з реальними загрозами фінансовим інтересам та характеризується терміновістю заходів реагування
	Фінансова безпека підприємства, орієнтована на запобігання потенційним загрозам	Захист фінансових інтересів підприємства від ідентифікованих можливих загроз у майбутньому періоді
Джерело загроз фінансовим інтересам	Фінансова безпека, орієнтована на захист фінансових інтересів підприємства від зовнішніх загроз	Система захисту фінансових інтересів підприємства від несприятливих макроекономічних факторів, деструктивної поведінки партнерів або конкурентів
	Фінансова безпека, орієнтована на захист фінансових інтересів підприємства від внутрішніх загроз	Система захисту фінансових інтересів підприємства від загроз, які генеруються факторами внутрішнього фінансового середовища його функціонування
Характер використовуваних механізмів захисту фінансових інтересів	Фінансова безпека підприємства, забезпечена внутрішніми механізмами захисту фінансових інтересів	Механізм захисту від загроз, що формується в межах самого підприємства (лімітування обсягів ризикованих фінансових операцій, формування цільових страхових фондів)
	Фінансова безпека підприємства, забезпечена зовнішніми механізмами захисту фінансових інтересів	Механізм захисту фінансових інтересів містить зовнішнє страхування фінансових ризиків, зовнішню фінансову санацію

1	2	3
Спрямованість використовуваних механізмів захисту фінансових інтересів	Фінансова безпека, що обмежує деструктивний вплив окремих факторів на фінансові інтереси	Комплекс заходів щодо запобігання окремих видів загроз або зниження ймовірності їхнього настання
	Фінансова безпека, що забезпечує компенсацію збитку, що був завданий реалізованими погрозами фінансовим інтересам підприємства	Комплекс заходів щодо мінімізації або компенсації фінансового збитку у процесі реалізації ідентифікованих загроз
Часовий період	Фінансова безпека, що забезпечує захист фінансових інтересів підприємства в поточному періоді	Захист фінансових інтересів підприємства від загроз короткострокової дії за окремими фінансовими операціями
	Фінансова безпека, що забезпечує захист фінансових інтересів підприємства у стратегічному періоді	Комплекс заходів захисту стратегічних інтересів підприємства від загроз
Рівень захищеності фінансових інтересів	Висока фінансова безпека підприємства	Характеризує консервативну політику її формування
	Нормальна фінансова безпека підприємства	Відображає результати помірної політики її формування
	Низька (недостатня) фінансова безпека підприємства	Характеризує агресивну політику її формування
Стійкість параметрів, що забезпечують захист фінансових інтересів	Стійка фінансова безпека підприємства	Характеризує низький рівень коливання значень основних її параметрів
	Нестійка фінансова безпека підприємства	Характеризує високий рівень коливання значень основних її параметрів
Легітимність методів захисту фінансових інтересів	Фінансова безпека підприємства, що забезпечують легітимними методами	Характеризує систему методів захисту фінансових інтересів підприємства, які повністю відповідають чинним правовим нормам
	Фінансова безпека підприємства, що забезпечують нелегітимними методами	Характеризує систему методів захисту фінансових інтересів підприємства, що суперечать чинним правовим нормам

Предметом фінансової безпеки підприємства є діяльність суб'єктів фінансової безпеки, реалізація принципів, функцій, стратегічної програми або конкретних заходів щодо забезпечення фінансової безпеки, спрямованої на об'єкти фінансової безпеки.

На підприємстві організація фінансової безпеки підприємства ґрунтується на ряді принципів, які в подальшому надають можливість сформувати відповідний механізм, який діє для запобігання загрозам макро-, мезо- та мікросередовища. Ці принципи чітко визначають фундаментальні підходи до ефективного функціонування системи фінансової безпеки підприємств. Основні принципи організації фінансової безпеки діяльності підприємства надано на рис. 3.

Ураховуючи багатоаспектність категорії фінансової безпеки, складність взаємозв'язків і взаємозалежності різних її елементів, не можна відразу визначити всі проблемні питання і, тим більше, пропонувати однозначні заходи усунення їх.

У такому разі доцільно визначатися із системою індикативних показників, які мають суттєве значення та вплив на підтримування та усталений розвиток діяльності виробничих систем.

Стратегія фінансової безпеки має чітко визначати об'єкти й рівень загроз на них, що спричиняються діями зовнішнього та внутрішнього середовища і способами забезпечення безпеки кожного підприємства.

Але потрібно враховувати, що не для всіх об'єктів можливим є встановлення кількісних характеристик рівня загроз. Це пов'язано з тим, що класифікація загроз також має якісні ознаки.

Забезпечення фінансової безпеки діяльності та розвитку компанії не мають розглядати як проблему лише функціонального підрозділу підприємства. На стан фінансової безпеки впливають рішення, що ухвалюють на всіх рівнях системи управління. Тому під час організації дієвої системи організації фінансової безпеки слід брати до уваги особливості організаційно-управлінської структури управління й оперативно змінювати її.

Ураховуючи множинність та різноплановість факторів, що впливають на фінансову безпеку компаній, а також їхню ситуативну природу, у кожній організації потрібно створювати банк можливих загроз в аспекті їхніх об'єктів і банк можливих варіантів заходів для усунення їх. Особливо вагомим водночас є розроблення банку заходів, що мають запобіжний превентивний характер. Не викликає сумнів створення такого банку і з огляду на забезпечення оперативності ухвалення рішень у системі поточного реагування на певну фінансову чи виробничо-господарську ситуацію.

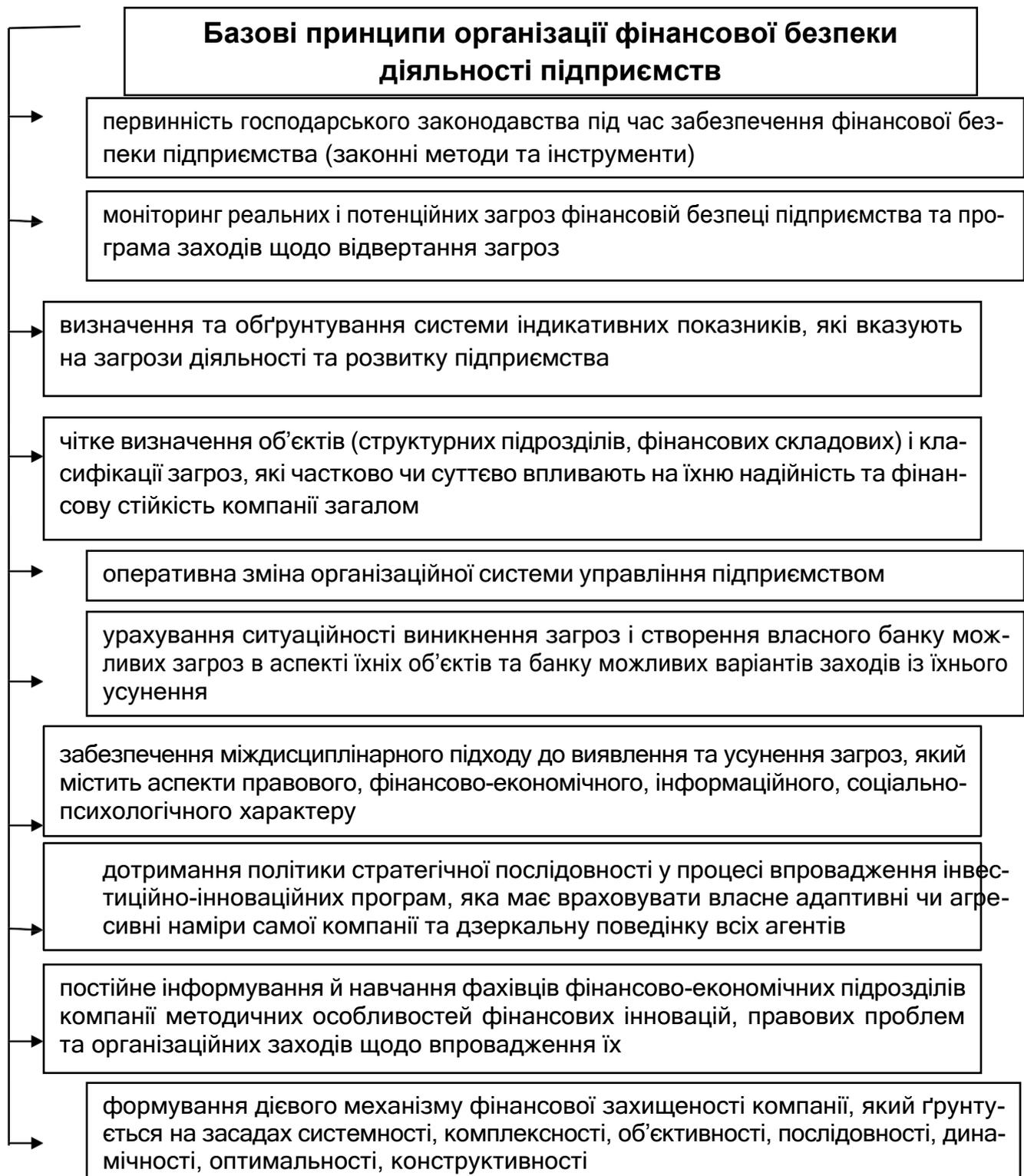

Рис. 3. Базові принципи організації фінансової безпеки діяльності підприємства

Проблему фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства загалом, слід розглядати та вирішувати, ґрунтуючись на міждисциплінарному підході, який охоплює, найперше, аспекти правового, фінансово-економічного, інформаційного, соціально-психологічного характеру.